

Ivo Svetina: *Pesmi nevednosti*. Maribor: Študentska založba Litera, 2004.

Pesmi nevednosti so osemnajsta pesniška zbirka Iva Svetine, obenem pa tista, v kateri se je pesnik odločil ozreti se nazaj ter nekako ustvariti pripoved o svojem dosedanjem življenju in ustvarjanju. S tem bralca seznani spremni tekst na zavihku knjige, ki, nekoliko neobičajno, a glede na naravnost zbirke dokaj razumljivo, ni delo kakega recenzenta, ampak kar samega Svetine. Kot pravi v njem, se je odločil za krajšo, zgoščeno pesemsko obliko in vsaki od pesmi dal enobesedni naslov; ti služijo kot tematske vezi, ki niso premočrtne, tako kot ni premočrtna niti tematska zgradba zbirke. Delo je strnjeno v celoto po načelu asociacij. V pesmih se zelo pogosto pojavljajo odmevi motivov iz različnih obdobij Svetinovega ustvarjanja. Pravzaprav se zdi, da je zajetih večina osnovnih tem in sklopov tem, ki se jih je Svetina dotikal v različnih fazah svojega ustvarjanja, tako pesniškega kot tudi gledališkega. *Pesmi nevednosti* so tako nekakšen pregled, ki skuša biti zgoščena in lirčno izčiščena sinteza obenem, pa tudi nadgradnja vsega najboljšega, kar je ustvaril. Vendar jim to nikakor ne uspe.

Že v sami zasnovi zbirke je kar nekaj protislovij, ki zmedejo bralca. Prvo od njih se razodeva že v odnosu med naslovom zbirke, ki ga spremlja pojasnilo v spremni besedi, in samo vsebino pesmi. Medtem ko je, kot piše Svetina v spremnem tekstu, nevednost, v skladu z budistično filozofijo, glavni vzrok, da se človekovo trpljenje nadaljuje in mu preprečuje uvideti resnico o tem, da je tuzemsko življenje "utvara in privid", pa njemu kot pesniku nevednost predstavlja tudi edini način, da se "zlije s svetom" in zasliši neponarejeno in resnično "pesem stvarstva". Čeprav se torej skuša s *Pesmimi nevednosti* vrniti k "primarnemu stanju otroške začudenosti", ki mu razpre svet "kot čudežen cvet", pa se zdi, kot da je celotna zbirka prežeta z nekakšnim obžalovanjem zaradi take odločitve, ki je npr. zelo

jasno izraženo v pesmi *Iskalec*: "Naj se odpravi na pot, / ki ga kliče čreda onstran prepada, / iskalec, da mu čudežni cvet / odmeri dolžino koraka / in globino padca. / In mrzlo vodo naj nosi v slepem vrču, / ki se je nameril prek otoka, / črnega ognja v srcu sveta: / nič več njegovega, nič več svetega."

"Čudežni cvet sveta" v zbirki tako ni prežet z blaženo radostjo nevednosti in veseljem do odkrivanja sveta, temveč, nasprotno, s temačnostjo spoznanja o tragični usojenosti, ki pesniku predstavlja "pribitost na kolo življenja", slednja pa je povzeta v prisposodobah, ki učinkujejo znano, saj obujajo večino glavnih motivnih in tematskih vozlišč njegovega opusa. Za Svetinova ustvarjalni opus je, kot je znano, sicer značilna precejšnja raznovrstnost, ki pa jo je mogoče, kot v spremni besedi k njegovi prejšnji zbirki *Oblak in gora* to učinkovito stori Boris A. Novak, v grobem razdeliti v dva pola: polpoudarjenega "erosa", slavljenja tuzemske lepote ter življenjskih užitkov, značilnega za pesniške zbirke do konca sedemdesetih let, ter polpoudarjenega "tanatosa" oziroma tematizacije odnosa med življenjem in smrtjo od začetka osemdesetih let pa do danes.

Tako so bile za zgodnja pesnikova dela v sedemdesetih letih značilni svobodna igra asociacij, kopičenje slikovitih metafor, provokativno ironiziranje partijskih vrednot generacije njegovih staršev in obilica erotike. V nekoliko poznejših delih se Svetina poglubi v filozofsko spraševanje o naravi lepote, razkošno opremljeno s podobami iz mitoloških, verskih in filozofskih izročil antike, Bližnjega in Daljnega vzhoda ter Afrike. Za dela od osemdesetih let naprej je značilna krščanska simbolika križevega pota, obenem pa tudi budistična težnja po prehodu iz življenja, ki je trpljenje, v stanje samsare in možnosti prestopa v nirvano, dokončno razsvetljeno in prebujeno stanje brez želja in hrepenenj.

Medtem ko je bila prejšnja ustvarjalčeva pesniška zbirka *Oblak in gora* razmeroma posrečen pesniški roman o kitajskem pesniku Yüanu Hung-tau, kot piše Boris A. Novak, sinteza njegovega celotnega dosedanjega pesniškega ustvarjanja, saj ji je nekako uspelo združiti oba nasprotujoča si pola, pa je zbirka *Pesmi nevednosti* z izrazitim pesimizmom glede smisla tuzemskega življenja ter posledičnim vtisom izpraznjenosti njegovih zunanjih podob, ki so dojete kot utvare, skoraj v celoti podvržena polu "tanatosa" in se zato odmika od tistih, najpogosteje celo najboljših trenutkov Svetinovega ustvarjanja, ko je raziskoval povsem nasprotne razsežnosti.

Tako je razumljivo, da je v zbirki tudi precej manj filozofskega spraševanja o naravi jezika, lepote in njunem odnosu do spoznanja. Filozofsko razsežnost pesmi, ki je še vedno zelo, morebiti še celo bolj poudarjena kot kdaj koli prej, namreč popolnoma zapolni nekakšna delna vednost, ki izhaja iz dokončnosti spoznanja o smotru pesnjenja. Slednje je izraženo v pesmi *Delo*: "Ptič brez smotra po nebu kroži / njegov let je prispodoba večšine, / ki bi marsikdo zanj ubijal. / Iz loka puščica poleti proti cilju, / a ga nikdar ne doseže, / le tetiva brenči v toplem zraku. / In tako moč lokostrelca ni nagrajena. / Pesem brez pesmi je cilj in smoter / njega, ki se jezika kot mati otroka radosti. / Kot oče sina, ki se s poti brez konca vrne domov. / Urejanje besed je delo, ki imena nima."

Pesmi nevednosti se obenem od za Svetino večinoma značilnih dolgih in valujočih pesmi v prozi izrazito razlikujejo tudi po obliki. Tokrat so zgoščene, kratke in jedrnate, podobe v njih pa so najpogostejše zasnovane po zgledu svetopisemskih prilik, ki so sicer oplemenitene z močno poudarjeno estetsko razsežnostjo jezika, a se vendarle ne dotikajo več bralčeve zavesti z obiljem slikovitih in sugestivnih simbolov (ali, kot jih je nekoč poimenoval pesnik sam, emblemov), temveč težijo k jasni sklenjenosti misli, ki najpogostejše ne pušča dovolj prostora, da bi se vsebinski, pa tudi estetski naboj podob, vsebovanih v njih, razmahnil do polne mere. Pesmi tako, še posebej v primerjavi s siceršnjim razkošjem Svetinovih prisposodob, ostajajo preveč minimalistične, da bi zares zmogle izraziti vse kompleksnosti, na katere merijo. Kljub vsebinski sklenjenosti večine pesmi podobe v njih tako pogosto učinkujejo kot nekoliko zatrte, prevladujoča svetopisemska obarvanost jezika pa je brez zares udarne vsebine, ki bi jo oživila.

Vsebinsko Svetinovo poezijo že vse od začetka faze "tanatosa" postopoma vse bolj zaznamujeta napetost med razsežnostjo hrepenenja, ki je bila v njej, zvesta tradiciji sodobne slovenske poezije, vseskozi močno navzoča, ter zavestjo o tragični zaslepljenosti, ki je posledica hrepenenja in povzroča trpljenje. V *Pesmi nevednosti* je to zelo neposredno izraženo v pesmi *Koprnenje*: "Kam se skrije koprnenje duše, / ko je telo opito z mesom, / da se noč ko školjka razpre / in koža mre pod srebrom znoja? / Zakaj vzvišena podoba, / ki jo spremlja globok glas piščali, / vzplamti v ognju strasti, / da je hram, po srcu imenovan, / ves zapuščen in posvinjan? / Ker telo hoče samo sebe použiti; / zobje, čakani, zaorati po najnežnejšem vrtu, / ki ga je vzgojila mila gospodarica." Predpostavke o človekovih tuzemskih hrepenenjih, željah in strasteh kot njegovi usodni tragični določenosti, s katero se duh, zavezan spoznanju o ničevosti tuzemskega, ne more sprijazniti, bi bilo verjetno težko pripeljati še do bolj pomenljivo skrajnih sklepov.

Zbirki *Pesmi nevednosti* se tako ne uspe vzpostaviti kot to, kar naj bi bila: celovit pregled pesnikove dosedanje življenjske in ustvarjalne izkušnje skozi pogled, zaznamovan z na novo odkritim, iskrenim in neobremenjenim otroškim čudenjem. V resnici je skorajda nasprotje tega. Zagotovo tudi ne sodi med vrhunce Svetinovega ustvarjanja. Pesnik se v njej sicer na svojevrsten, na ravni oblike tudi estetsko dovršen način ozira na svoje preteklo življenje, a je obenem vsebina tega življenja in ustvarjalnega opusa skicirana v veliko bolj nejasnih in grobih potezah, kot bi marsikdo utegnil pričakovati. Sugestivnost podob namreč omejujeta strogi težnji k minimalizmu oblike in filozofski nedvoumnosti, zaradi katerih se zdi, da bi zbirki morda bolj pristajal naslov *Pesmi vednosti*, vendar bi bil ta v popolnem nasprotju z izhodišči, ki jih je v spremnem tekstu zapisal že pesnik sam.